

RESUM EXECUTIU

PROJECTE SURDIM

**IMMIGRACIÓ INTERNACIONAL I DESENVOLUPAMENT RURAL SOSTENIBLE
ALS PIRINEUS. EL CAS DEL PIRINEU DE GIRONA I OSCA (ESPANYA) I ELS
PIRINEUS ORIENTALS A FRANÇA**

INTRODUCCIÓ

Algunes localitats rurals europees pateixen processos de despoblament i envelliment que, al seu torn, poden ser un obstacle per al desenvolupament de les seves economies i provocar, per tant, que el territori sigui més vulnerable als perills naturals i a l'especulació. Tot això porta, eventualment, a un cul de sac, en el qual la població d'edat avançada no pot continuar les activitats econòmiques tradicionals i, alhora, no es creen noves activitats a causa de l'emigració dels joves. Aquesta perspectiva pessimista es veu, d'alguna manera, contrarestada per una visió diferent sobre les localitats rurals que posa l'èmfasi en l'alta qualitat de vida d'aquestes localitats per als habitants urbans, especialment en temps post pandèmia; visió que podria estar restringida a les àrees periurbanes que disposen de bones connexions viàries. En tot cas, ambdues perspectives apunten a la complexitat de desxifrar el paper que juguen les mobilitats espacials en el futur d'alguns indrets rurals, els quals tradicionalment han estat víctimes de l'emigració i la manca d'inversió en infraestructures.

La migració internacional cap a les zones rurals és cada vegada més present a Europa. De fet, els immigrants internacionals han evitat (o alentit) la despoblació en algunes zones rurals. Aquests immigrants també han exercit un paper fonamental en la reestructuració agrícola i la transformació econòmica en les societats rurals, en un moment en què l'agricultura ha deixat de ser la principal font d'ocupació en moltes economies rurals europees. En efecte, les àrees rurals han passat d'una dependència exclusiva de l'agricultura a una diversificació econòmica creixent que ha permès abordar els reptes demogràfics, i fins i tot la supervivència, de moltes localitats rurals. Per exemple, la Foto 1 mostra la varietat de negocis locals (turisme rural, apartaments turístics, restaurants, botigues, cellers, tallers d'artistes) disponibles a Rabós, un poble de Girona amb menys de 500 habitants.

ÀREES D'ESTUDI

En aquest context, el projecte de recerca, finançat amb fons europeus, titulat "SURDIM. Desenvolupament Rural Sostenible i Immigració Internacional als Pirineus" s'ha centrat específicament en la immigració internacional en municipis rurals (menys de 2000 habitants) dels Pirineus. Concretament, ha estudiat la inserció laboral dels immigrants internacionals als Pirineus

espanyols i francesos, de cara a identificar iniciatives econòmiques sostenibles gestionades i/o recolzades per immigrants. Algunes d'aquestes iniciatives presenten experiències reeixides en matèria de desenvolupament rural. Del 2021 al 2023, el projecte SURDIM ha tingut com a objectiu contribuir a millorar les relacions territorials i la integració en els territoris rurals. La metodologia del projecte ha consistit en una investigació multi situada que es basa principalment en mètodes qualitius aplicats a estudis de casos acuradament preseleccionats. Principalment, el treball de camp es va dur a terme de febrer a setembre de 2022 en diferents municipis rurals de la província de Girona (comarques de l'Alt Empordà, Ripollès i Cerdanya) i de la província d'Osca (comarques de Ribagorça i Sobrarbe) a Espanya, així com al departament dels Pirineus Orientals (*Pyrénées Orientales*), arrondissements de Prades i Céret, a França. Es van fer un total de 45 entrevistes en profunditat amb immigrants nascuts a l'estranger en les tres àrees d'estudi (16 a Girona, 15 a Osca i 14 als Pirineus Orientals). Tot i que la investigació no va intentar obtenir una mostra representativa, aquesta es distribueix equitativament entre empresaris immigrants, treballadors autònoms i assalariats. Els immigrants són heterogenis respecte al seu país de naixement, tot i que són majoria els procedents d'altres països de la Unió Europea. També hem intentat que la mostra fos equilibrada per sexe, malgrat que finalment les dones van superar en nombre els homes, i cobrís diferents edats, cosa que va resultar en una varietat àmplia de tipus d'incorporació laboral immigrant. Durant el treball de camp, també es van realitzar 14 entrevistes semiestructurades amb diversos informants en aquestes regions; per exemple, alcaldes i regidors.

Foto 1. Rabós (Alt Empordà), Girona. Diversificació econòmica en un municipi de menys de 500 habitants

RESUM DE RESULTATS

Aquest informe mostra un resum dels principals resultats del projecte SURDIM, però una descripció més detallada dels resultats d'aquest projecte estarà disponible en articles acadèmics i en el lloc web del projecte (<https://atlantis.uab.cat/hamlets/es/index.html>). Els nostres resultats mostren que els patrons d'immigració internacional als Pirineus són diversos. En aquest sentit, la raó de l'arribada dels immigrants a aquesta regió de muntanya pot derivar de la decisió de persones nascudes a l'estranger que ja vivien a Espanya o França i trien una regió que els ofereix una millor qualitat de vida, o pot ser deguda a una migració decidida fora dels països de destinació, tot sent els Pirineus la primera destinació a Espanya o França. En tots dos casos, s'ha vist que alguns immigrants podrien tenir coneixement previ del territori com a turistes. La diversitat també s'observa en la varietat d'incorporacions dels immigrants en els mercats de treball, des del sector salut fins a serveis orientats a la cultura. Això apunta que els mercats laborals dels municipis rurals dels Pirineus són molt dinàmics. Certament, els immigrants internacionals a les zones rurals estan altament dividits entre treballadors poc qualificats en l'hostaleria, restauració i agricultura, i aquells amb alts nivells d'educació que, en la seva majoria, han triat aquestes àrees rurals per raons d'estil de vida. Per a tots els entrevistats, l'habitatge era un problema important i, de fet, la falta d'allotjament és una raó fonamental de dissuasió per a l'arribada de nous residents a la regió. En el cas dels immigrants per estil de vida entrevistats, l'elecció dels Pirineus és una decisió familiar, generalment motivada pel desig d'escapar del ritme accelerat de la vida urbana, potser en una recerca de la superació personal i una major qualitat de vida. En alguns casos, els habitatges mòbils o els bungalows en càmperings són una solució temporal per als nousvinguts a alguns pobles dels Pirineus, entre ells, persones que teletreballen i nòmades digitals (vegeu Foto 2).

Foto 2. Casa mòbil irlandesa (amb adhesius en anglès i francès) que el 2022 es va estacionar temporalment a Oms, un petit poble als Pirineus Orientals de França.

El projecte SURDIM també constata que els empresaris immigrants entrevistats, principalment immigrants altament qualificats del nord, oest i centre d'Europa, encaixen habitualment en els sectors econòmics dominants a la zona (agricultura i activitats orientades al turisme). El seu èxit depèn, en part, de la varietat de capitals que posseeixen, inclosos el capital humà (educació i experiència laboral) i les seves capacitats per crear xarxes socials locals, regionals i transnacionals, tot i que els seus negocis són sovint petits tant en mida com en capital i no tenen, en la majoria dels casos, treballadors contractats. Finalment, les entrevistes indiquen que les xarxes socials i les relacions al territori (i, més àmpliament, la incorporació social) no són només aspectes clau per al desenvolupament de les empreses en les àrees d'estudi, sinó que també proporcionen una font de benestar als entrevistats.

Els immigrants internacionals juguen ocasionalment un paper clau en la creació i introducció de productes innovadors en nínxols de mercat molt específics poc explorats a les zones rurals de muntanya. Com a exemples, es va entrevistar Màrcia (tots els noms són pseudònims), una ciutadana brasilera que treballa en activitats culturals en una aldea prèviament abandonada a Osca i a Michel, un immigrant francès jubilat que ha recuperat la producció de safrà en una localitat de pocs habitants també al Pirineu d'Osca. Tot i que les iniciatives dels emprenedors immigrants han pogut donar pas a negocis reeixits, les empreses que creen són generalment de gestió familiar i tenen un impacte limitat o reduït en el desenvolupament econòmic local i en la creació d'ocupació als Pirineus. Una excepció a aquesta norma és el cas dels negocis desenvolupats per uns immigrants holandesos en un poble petit d'Osca que consistien, en el moment de l'entrevista, en un restaurant, una agència de viatges i un petit càmping. El negoci va passar de ser familiar a contractar una persona de forma permanent i dos més només per a la temporada d'estiu. És destacable que utilitzen una àmplia xarxa social local per crear paquets turístics a mida (Foto 3).

Foto 3. Poble al Pirineu d' Osca. Negoci d' immigrants. Edifici de l' antiga escola restaurat com a restaurant i agència de viatges gestionats per immigrants holandesos.

És a dir, en alguns casos, els petits negocis regentats per immigrants internacionals en els pobles petits dels Pirineus troben marge per expandir-se i diversificar activitats rendibles al llarg dels anys.

La migració internacional també pot generar intercanvi cultural i integració social, tot enriquint el teixit de les comunitats rurals locals. Certament, les perspectives, tradicions i coneixements dels immigrants poden contribuir a la vitalitat social i cultural de les seves comunitats d'acollida. D'aquesta manera, la diversitat cultural fomentaria la comprensió i la cohesió social, i enfortiria, en darrera instància, el teixit social de les societats rurals. Aquest és certament el cas de Misuki, una dona japonesa que va ajudar a crear una associació de cultura i llengua japonesa als Pirineus Orientals, a França. Els nostres estudis de cas indiquen clarament que els immigrants mostren sensibilitat a l'hora de posar en valor els recursos locals, socials, culturals i paisatgístics o naturals, que, de fet, de vegades són la raó per la qual van decidir emigrar al "camp". D'aquesta manera, els immigrants ajuden a enfortir els valors positius sobre la sostenibilitat, la comunitat i el sentit de lloc.

PRINCIPALS RECOMANACIONS

1) Els immigrants internacionals a les zones rurals dels Pirineus estan molt dividits entre, d'una banda, els treballadors poc qualificats en hostaleria, restauració i agricultura, i, de l'altra, empresaris altament educats i jubilats que poden haver triat aquestes zones rurals per motius d'estil de vida. Els responsables polítics regionals, nacionals i europeus haurien de tenir més en compte aquestes diferències socials per tal d'acollir els nouvinguts als Pirineus rurals com a habitants permanents. Al marge de la raó per viure als Pirineus, l'habitatge és considerat el principal problema per als nous residents, tot obstaculitzant, de fet, possibles vies per al creixement econòmic als Pirineus. En aquest sentit, una (nova) política d'habitatge als Pirineus és recomanable i serà apreciada per una àmplia varietat de residents i habitants potencials tant de les muntanyes com de les valls pirinenques.

2) Als Pirineus, els empresaris immigrants tenen una varietat de capitals, incloent-hi tant el capital humà com les seves capacitats per crear xarxes socials a diferents escales. Aquests capitals són clau per a l'èxit empresarial. Es recomana a les associacions empresarials locals dels Pirineus que aprofitin més aquest potencial socioeconòmic (sovint no utilitzat) i fomentin la participació dels immigrants en les organitzacions empresarials. Les opinions i perspectives dels immigrants poden ser de gran ajuda per desenvolupar empreses locals sostenibles amb ambicions internacionals més àmplies.

3) La immigració internacional també pot generar intercanvi cultural i integració social, enriquint el teixit social de les comunitats rurals. De vegades, els immigrants rurals també mostren una sensibilitat especial cap als recursos locals, socials, culturals, paisatgístics i naturals (i certament aprecien els serveis actuals i potencials de les àrees rurals) que, a més, ha pogut ser la raó d'emigració al "camp". De fet, alguns immigrants podrien ajudar a enfortir els valors positius al voltant de la sostenibilitat, la comunitat i el sentit de lloc. Per tant, es recomana que els governs locals i regionals dels Pirineus facin esforços addicionals per incorporar els immigrants internacionals en activitats i projectes culturals i socials de llarga durada.

El projecte SURDIM va ser finançat pel Programa MSCA de la Comissió Europea i es va dur a terme principalment al Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), amb la col·laboració de la UAB-ICTA i d'UMR Passages (Université de Bordeaux Montaigne i CNRS), França.

El projecte SURDIM estava pensat originalment per dos anys, però finalment ha durat quinze mesos (novembre 2021-octubre 2022 i juny-agost 2023)

Els investigadors que van participar en el projecte SURDIM són: Cristóbal Mendoza (UAB), Ricard Morén-Alegret (UAB), William Berthomière (CNRS & Université de Bordeaux Montaigne) i Giorgos Kallis (UAB & ICREA).

Pàgina web del projecte SURDIM i del programa de recerca sobre immigració rural:

<https://atlantis.uab.cat/hamlets/es/index.html>

Per obtenir més informació sobre els resultats d' aquest projecte de recerca, podeu contactar el Dr. Cristóbal Mendoza. Correu electrònic: Cristobal.Mendoza@uab.cat